نەورۆزی کـــورد .. کۆنتریـــن وگەورەتریـــن و جیهـــا نیترین جە ژنی مر□قا ی□ تـییە

نووسینی :
دکتۆر مەولود ئیبراهیم حەسەن
١٠/٣/٢٠١٨
– زانکۆی سەلا حەدین /هه ولێر

جەژن زۆرن لە جیهان ..جەژنی جیهانی و ئاینی وجەژنی نەتەوەیی و جەژنی کلتوری ودەوڵەتی جەژنی عەشیرەتی و ڕێکخراوەیی وزۆر جەژنی تر ، بەڵام ؛ هیچیان ئەوەندەی جەژنی نەورۆز کۆن و جیهانی نین .
هه روەها هیچ میللەتێکیش ئەوەندەی کورد بە بەڵگەی مێژوویی و جوگرافی و کلتوری و نەتەوەیی بۆ خاوەندارییەتی ئەم جەژنە بە ڵگەی بەدەستەوە نیە !کەچی دواجار بە هۆی – بێ ئاگایی و بێ دەوڵەتی کورد – ئەم جەژنە کۆمەڵەی گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان لە سەر بن□مای ناڕاست وەک- جەژنێکی ڕیشە ئێرانی !!- لە کاتی بە جێهانی کردنیدا بە فەرمی بە جیهانی ناساند ، هه ر لە م کاتە شدا ترکیاو ئەفغانستان و پاکستان بە توندی ناڕەزاییان دەربڕی ودژی ئیران و هه ریەکەیان خۆیان بە خاوەنی ئەم جەژنە دەزانی ! وەزیری دەرەوی ئەفغانستان بە ناڕەزاییەکی زۆرەوە کۆبوونەوەکەی کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکانی بە جێهێشت و واز□ی لە سەر بڕیارە کە نە کرد ، ئەم ناتەبایی و ناکۆکیە هه تا ماوە یەکی زۆر راگەیاندنە کانی ئەم وڵاتانە و چەند وڵاتێکی تری گرتەوە.
ئەم چەند□و چۆنە گەرمە لە نەتەوە یەکگرتووکان لە سەر خاوەندارییەتی نەورۆزدەکراو خاوەنی ڕاستە قینەشی – کورد – بێ ئاگاو بێ هه ڵوێست بوو .!!

مێژووی نەورۆز

هه موو شارەزاو پسپۆرانی مێژووی کۆن و شوێنەوارو کلتورو شارستانیەتی سۆمەریەکان ، لە سەر ئەوە یەکڕان کە جەژنی نەورۆز هه

مان جەژنی – زەگمەک – ی سۆمەریەکانەو پەیوەستە بە داستانی گەورەی – ئیننەناو دەمموزی – کە دواجارزۆرتر بە – داستانی تەموزو عەشتار – دەناسری لە لێکۆڵینەوە زانستیەکانی پسپۆران ، پسپۆرانی هەموو جیهان .

سۆمەرییەکان کێن ؟

سۆمەریەکان خاوەنی کۆنترین و پێشکەوتووترین شارستانییەتی مرۆڤایەتین ، ئەم سۆمەریانەش بەڕای زۆرترین و گەورەترین پسپۆرانی سۆمەریناس ئەوانە ن لە کوردستان و زنجیرە چیاکانی زاگرۆس سەریان هەڵداوەو بەردەوامی مرۆڤە هەرەکۆنەکانی کوردستانن ، کە بە – زاگرۆس -ی و -برادۆست – ی و- شانەدەر- ی دەناسرێن . لێکۆڵەران ، هەرلێکۆڵەران ئەوە دەسەڵمێنن کە یەکەمین کشتوکاڵ لە هەموو جیهاندا–کشتوکاڵی ئەشکەوتی شانەدەرە – ئەوەی بە کشتوکاڵی – گوندی زاوی جمی – زەڤیا چەمە – ناسراوەو زەمەنەکەی بە زیاتر لە ١٥ تا ١٢ هەزار ساڵ پێش زایین دەگەڕێتەوە ، لێکۆڵەران سەرهەڵدانی داستانی تەموزو عەشتاریش هەربۆ ئەو زەمەنە دەگەڕێنەوە . کشتوکاڵیش شادەماری پێشکەوتنی مرۆڤ و شارستانیەتکەیەتی کە بەم شێوەیە ی خوارەوە گۆڕانکاری بەسەر رداهاتووە و بەرەو پێشەوە چووە :

یەکەم :کشتوکاڵی بارانیی ئەشکیوت ، ئەشکەوتی شانەدەری گوندی زەڤیاچەمە –زاوی جمی – کە زەمەنی سەر هەڵدانی بۆ(١٥ تا ١٢ هەزارساڵ پێش زایین) دەگەڕێتەوە .

دووەم : کشتوکاڵی بارانیی گوند- گوندی چەرموو- کە بۆ٧ تا ٩ هەزار ساڵ پێش زایین و گوندی – بەستان سوور – ی تازەدۆزراوەی شارەزوور کە زەمەنەکەی بۆ(٩ تا ١٢ هەزارساڵ پێش زایین) دەگەڕێتەوە .

سێیەم : کشتوکالی بارانیی شار – کشتوکالی بارانیی شاری هەولێر – کە زەمەنەکە ی بۆ(٧ تا ٦ هەزار ساڵ پێس زایین) دەگەڕێتەوە .

چوارەم : کشتوکالی ئاودێری شار– کشتوکالی ئاودێری شاری ئوور – ی خوارووی ئەمڕۆی ئێراق کە زەمەنەکە ی بۆ(٤ هەزارساڵ پیش زایین) دەگەڕێتەوە پاش ئەوەی کە بێ شک لە سۆمەریەکان دەچنە خواروی ئیراق وقۆناغی دووەمی شارستانیەتەکەیان لەوێ دەست پێدەکەن .

ئەم بەردەوامی و پێشکەوتنەی کشتوکاڵ بەردەوامی بە شارستانییەتی باپیرانی سۆمەرییەکان و سۆمەرییەکان خۆی داو لە هەموو ڕووەکەوە گەشەی پیکرد و ئەم گەشە کردنەش هاو تەریب بوو لە گەڵ بەردەوامی

ئایینی شانەدەریەکان کە بەزیاترلە ٦٠ هەزارساڵ پیش زایین دەگەڕێتەوە ، کە بە کۆنترین – بیرۆکەی ئایینی – هەموو مرۆڤایەتی دادەندرێ . ئەوەش لە سەر قسەی لێکۆڵەرەوە پرۆفیسۆر (ڕالف سوالکی) پسپۆری شوێنەوارناسیی و سەرۆکی دەستەی یەکەمین پشکنین و هەڵکۆڵین لە ئەشکەوتی شانەدەر لە نێوان ساڵانی (١٩٥١ تا ١٩٦١ ز) دا وباس لەو بیرۆکە ئایینییەی شانەدەریەکان دەکات کە لەلێکۆڵینەوەی ناشتنی مردووەکانیان دەرکەوتووە کە پێش لە ٦٠ هەزار ساڵ پیش زایین لە ئەشکەوتی شانەدەر نێژراون . هەرئەم بیرۆکە ئایینیە بەردەوامی هەبووە تا گەیشتووەتە سەردەمی کشتوکالی ئەشکەوت و سەرهەڵدانی داستانی – ئیننەناو دەمموزی – کە دوو گەورەترین خوداوەندی ئەو ڕۆژگارەن و پاڵەوان و کارەکتەری سەرەکی داستانی – تەموزو عەشتار – ن ،ئەمە ئەم بیرۆکە ئایینییە نێو ئەشکەوتی شانەدەر بە تۆی ئایینی سۆمەریەکان دەزانین ، ئەو ئایینە سۆمەرییەی کە دکتۆر خەزعەل ئەلماجیدی بە – تۆی هەموو ئایینەکانی جیهان – ی دەزانێ .

بنەماکانی سەرهەڵدانی داستانی تەموزوعەشتار :

هەموو تازەداهاتوێک لە خۆڕا سەر هەڵناداو بێشک چەند هۆوبنەمایەکی تایبەت بە خۆی هەیە ، داستانی تەموزو عەشتاریش چەند بنە مایەکی هەبوو

یەکەم – بنەمای ئەفسانەیی ؛بەپێی ئەفسانە ئایینیەکەی ئەو سەردەمەی باپیرانی سۆمەریەکان ، تەموزی خوداوەني شەش مانگ دەچێتە – بن دنیایە – عالم السفلی – ودەمرێ و لە ڕۆژی نەورۆز ڕۆژی یەکەمی مانگی یەکەمی ساڵی نوێی سۆمەریەکان دەموزی زیندوو دەبیتەوە ، ئەم زیندووبوونەوەی خوداوەندی دەموزی کراوە بە جەژن وسۆمەریەکان پێیان گوتووە – زەگمەک –وئەم ئاهەنگە بووە بە بۆنەیەکی یەکجارگەورەو پیرۆزو هەموو خەڵک و دەسەڵاتی ئایینی و دەسەڵاتی کۆمەڵایەتی و دەوڵەتی بە ڕێو ڕەسمێکی گەورەو چەند ڕۆژ تێیدا بەشداربوونە .

دووەم – بنەمای ئایینی ؛ وەک پێشتر باسمان کرد تەموزی خوداوندوئیننەنا دوو گەورە خوداوەندی باوەڕی ئایین ئەو سەردەمەی خەڵکەکە بوون و مردن و ژیانەوشیان سروتێکی ئاینی پیروزو گەورە بووە لایان و هەموو خەڵکەکە وەک ئەرکێکی پیرۆزی ئایینی هاوبەشیان تێداکردووەو ئاهەنگیان بۆ گێڕاوە .

سێیەم – بنەما سروشتییەکەی ؛ ئەم جەژنە پەیوەست بووە بە

گۆڕانکارییە سروشتییەکان و لە پاش زستانیکی دوورودرێژو پڕبەفروسارد ی زستانیی ، بەهاریکی ئاووهەوا خۆش و سروشتێکی سەوزو ڕازاوە سەرهەڵدەداوئەم گۆرانکارییەش لەگەڵ زیندووبوونەوەی دەموزی خوداوەن هاوکاتە و ئەمەش جەژنێکە پیرۆزتردەکات و هەرئەم ڕۆژەش بوو بە ڕۆژی دەست پیکردنی ساڵی نوێ وکە لەم ڕۆژەدا شەوو ڕۆژ بەرابەر دەبن و ئەمەش بوو بە گەورەترین و کۆنترین – ساڵنامە – تقویم – ی هەموو جیهان وسۆمەرییەکان دریژەیان بەم ساڵنامەیەداو ئێستا کوردیش ئەم ساڵنامەیە پەیڕەودەکات ولەگەڵ چەند نەتەوەیەکی تر .

چوارەم – بنەماکشتوکالییەکەی ، پێشتر گوتمان ئەم جەژنە لە گەڵ سەرهەڵدانی کشتوکال سەری هەلداوەکشتوکالیش مانگی بەهار سەرەتایەکەیەتی و بەهارەش لە ڕۆژی- جەژنی نەورۆز- دەست پێدەکات و ئەم ڕۆژەش ڕۆژی یەکەمی مانگی یەکەمی ساڵی نوێی سۆمەر یەکان بووەو دواتر زۆر نەتەوەی تر ئەم جەژن و ساڵنامەیان لە شارستانییەت و کلتوری سۆمەرییەکان وەرگرتووە ، هەموو ئەو میللەتانەی پیش زایین شارستانییەت و دەسەڵاتیان هەبووەو دواجار بەشێکن لە پێکهاتەی میللەتی کورد بۆ نموونە ..گوتی و میتانی و خوری و مادو ئیلامییەکان و تادەگاتە ساسانییەکان و هەتا ئەمڕۆش ، ئەوە جگە لە – ئەکەدی و ئاشووری و بابلی – ەکان وزۆری تریش کە کەوتنە ژێر کاریگەری ئایین و شارستانیەتی سۆمەریەکان و درێژەیان پێدا.هەر بۆیە دەتوانین بڵێین ..جەژنی نەورۆز هەر لە کۆنەوە و پێش زایینیش ڕەهەندێکی جیهانی بوونی وەرگرتووە و گەیشتووەتە هێندومیسرو یۆنان و زۆروڵاتی تریش .

ئەمانە هەمووی دەیسەڵمێنن ..کە جەژنی نەورۆز لە کوردستان سەری هەڵداوەو هەر لە کوردستانیش بە دنیا بڵاو بووەتەوە .
بۆ جیهانی بوونی نەورۆز جارێکی تر :

لە ساڵی ٢٠١٠ ی زاینیدا – کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان – لە سەرداوای ئێران و ترکیاو ئەفغانستان و پاکستان و چەند دەوڵەتێکی ترجەژنی نەورۆزیان وەک جەژنێکی – کلتوری ئاشتی – کرد بە جەژنێکی نێو نەتەوەیی و ئێستا لە هەموو جیهان و لە سەرداوای نەتەوە یەکگرتووەکان ڕۆژی ١/١ی ساڵی نوێ و بەرامبەر ٢١/٣ ی زاینی لە هەموو جیهان ئەم رۆژی نەورۆزە جەژنە .
ئەوەی گرفتەو بۆ کورد کارەساتە ، ئەم جەژنە وەک جەژنێکی – ڕیشە ئیرانی و تەمەن ٣٠٠٠سال و ڕۆژی ٢١/٣ کرا بە جەژنی فەرمی !! کەچێ هەرلە ڕۆژی ئیمزاکردنی پەیماننامەکە لە نێوان ئێران و

ئەفغانستان و ترکیاو پاکستان بوو بە کێشەو هه ریەکە ئەوی تری بە – دزی نەورۆز- تاوانباردەکردووخۆی بە خاوەن دەزانی یەکتریان بە شەیتان ناودەبرد ، کەچێ خاوەنی ڕاستە قینە ی ئەم جەژنە کۆن و گرنگە بێ ئاگابوو لەم کە ین و بەینە !!

بۆچی نەورۆز جەژنێکی کوردو کوردستانییە ؟

وەک لە پێشدا ڕوونمان کردەوە ئەم جەژنە لە داستانی تەموزو عەشتاری سۆمەرییەوە هاتووە ،سۆمەرییەکانیش لە کوردستان پەیدابوون وکۆنترین پێکهاتەی میلەتی کوردن ، ئەم□ش ڕایەکی گشتییەو ڕە هه ندێکی جیهانی هه یەو پسپۆرانی زانستخوازی ڕۆژئاوایی و ڕۆژهه ڵاتی وسۆمەرناسان و لە وانەش لێکۆڵەرانی میللەتانی فارس و ترک و عەرەب و دەیسەڵمێنن و ساغیانکردووتەوە .ئەو پشتگیرییەی بۆ نەورۆزی کوردو کوردستانی هه یە ، بە بەڵگەی مێژوویی و جوگرافی وکلتوری بۆ هیچ نەتەوەیەکی تر دەستناکەوی بە تایبەت ئەوانەی خۆ بە خاوەنی نەورۆز دەزانن ..هه تا ئێرانێش ، ئەوە ترکیا هه رهیچ ! ترکیا لە کاتێکدا نەورۆز قەدەغە دەکات و لە سەر پیرۆزکردنی جەژنی نەورۆز کورد دەکوژێ و دەخاتە بەندیخانە ، کەچی لە وێ خۆی بە خاوەنی نەورۆز دەزانێ !؟

ئێستا کوردستانی بوونی نەورۆز لە چەند خاڵێک دا کورت دەکەینەوە –

یەکەم :لە ڕووی مرۆییەوە لە نێو سۆمەرییەکان و لە کوردستان سەری هه ڵداوە .

دووەم : لە ڕووی جوگرافیەوە لە خاکی کوردستان سەری هه ڵداوەو هه رلە کوردستانێش بە دنیادا بڵاو بووەتەوە .

سێیەم : لە ڕووی مێژووییەوە لە گەڵ سەر هه ڵدانی کشتوکالی ئەشکەوت ١٥ تا ١٢ هه زار ساڵ پیش زایین و لە گوندی زاوی جمێی کشتوکالیئەشکەوت وگەشە کردنی شارستانییەتی ناوچەکە بڵاو بووەتەوە .

چوارەم : لەڕووی ساڵنامەییەوە ڕۆژی نەورۆز سەرەتای ساڵنامەی کوردستانی کۆن و ئێستایەو هه ر کوردێشە ناوی مانگی یەکەمی ساڵی نوێی خۆی بە ناوی – مانگی نەورۆز – کردووە ، کە ئەمە لە نێو هیچ وڵات و لە کن هیچ نەتەوەیەکی تر ئاوانییە.

پێنجەم : نە ورۆز بە هۆی کۆنی مێژووییەوە لە کوردستان بۆ کورد بووە بە جەژنێکی – نەتەوەیی و هێمای خەبات – ئەوە تەنیا کوردە داگیرکەران نەورۆزی لێ قەدوغەدەکەن و هه رکوردیشە ناچارە بە خەبات و خوێن جەژنی نەورۆز پیرۆز بکات، لەم ڕووەو کورد مێژووێکی دوورو درێژو خوێناوی و پڕ لە قوربانی دانی هه یە لە گەڵ

داگیرکەرانی کوردستان لە هه رچوارڵاوە ، هه رئێستا لە هه موو
پارچەکانی کوردستان هه ریە کە بە شێوازی جیا جیا نەورۆز لە کورد
قەدەغە دەکەن ، ئەمە بۆ خۆی بەڵگەیەکی گرنگە چۆن نەورۆز بۆ کورد
ڕەمزێکی نەتەوەیی و ئامرازێکی خەباتی□ . ب□□ام لای میللەتانی تربە
زۆری جەژنیکی کلتورییە .

بۆچی نەورۆز بۆ کورد گرنگە ؟

کە پێشتر سەڵمێندرا ئەو جەژنە لە کوردستان و لە ناو کورد سەری هه
ڵداوە ، ئەوا ئەگەر هێج گرنگیەکیشی نەبێت – کە هێج کاتیک نەورۆز
بێ گرنگیی نەبووە – ئەوا گرنگی مێژوویی خۆی هه یە ، بەڵام بە هۆی
میژوویی و کڵتوری و نەتەوەییەوە ئێستا نە ورۆز رەهه ەندێکی
جیهانی وەرگرتووەو لە وە شەوە چوەتە نێو ڕەهه ندە سیاسی و
ئابووری و کلتوری وهونەری و و فەرهه نگیەکانەوە ی نێو دەوڵەتیەوە
. هه ربۆیە کورد دەتوانی ئەم جەژنە وەک ئە لقیە یەکی
پەیوەندیەکان بەکاربێنی ولە گەل وڵاتانی تر سودی جیا جیای لێ
بەرهه م بینن .

نەورۆزئێستا داگیرکراوە !

بۆ خاوەندارئیەتی لە نەورۆز هه رئەوەندە بەس نییە کە ئەمڕۆ ئێمە
بۆ نەورۆزو لە نە ورۆزدا دەیکەین ، ئەوتا لە کەرکوک بە جۆرێک لە
جۆرەکان ئەمرۆ نەورۆز قەدەغە دەکەن و لە ئیران ئاگرکردنەوەی
نەورۆز قەدەغە دەکات وەک هه نجە تێک و سەرەتایەک بۆ قەدەغە کردنی
ئاهه نگی نەورۆز بە تەواوی و لە ترکیا ئاهه نگی نەورۆز تێکدەدات
ونەورۆزیان دەکوژێ و دەخاتە بەندیخانەوە ! لە سەر هه موو ئەمانە
ش نەورۆز بە شێوەیەکی فەرمی و لە ئاستی جیهانی بە ناوی – ڕیشە
ئیران – ی تۆمار دەکرێ و ساڵانە لە نەتەوە یەکگرتووەکان و دەوڵە
تە مە زنە کانی وەک ئە مریکاو بەریتانیاو ئەلمانیاو فەرەنسا وە
پیرۆزبایی لە – حکومەتی ئیران دەکرێت وەک خاوەنی نەورۆزی مێژوویی
– ئەمەش غەدرێکی گەورەیە لە میللە تی کورد لە ئیراق دەکریت
وبەڵگەی – داگیرکردنی نەورۆز – ە بە ڕەهه ندێکی جیهانی . هه
ربۆیە بۆمن وەک لێکۆڵەرێکی مێژووی نەورۆز ئەم داگیرکردنە بە هیچ
شێوەیەک لە داگیرکردنی کەرکوک و هه رشارێکی تری داگیرکراوی
کوردستانی بە کە متر نازانم .ئەم داگیرکردنەی مێژوو کلتورەی کورد
داگیرکردنێکی ترسناکەو پێویستە کورد لە سەر هه موو ئاستەکانی
پێهاتەی نەتەوەیی لێی بیدەنگ نەبیت . ئەو□ تە ئێران و ئەفغانستان
و ترکیا لە سەر کلتوری – شاعیری گەورەی جهینانی مەوڵانا

جەڵالەدینی ڕۆمی – ل□ ش□□□دان شەڕێکی کلتووری ، ئەفغانیەکان دەڵێن مەوڵانا مولکی ئێمەیە ، چۆن لە عەفغان لەدایک بووە ، ئیرانیەکان دەڵێن مولکی ئێمەیە چونکە مەوڵانا بە فارسی شیعری نووسیوە و ترکیاش دەڵێ مولکی ئیمەیە چۆن مەوڵانا زۆربەی ژیانی لە ترکیا بەسەر بردووە .

ئەگە ربب□ مەولانا ئەمە ڕاست بیت و هه ریەک لە م وڵاتانە بەشێکی لە مەوڵانادا هه یە، ئەوا بۆ نەورۆزی کورد بە هیچ شێوەیەک ئاوا نیە و کورد لە خاوەندارییەتی میژووی نەتەویی نەورۆز بێ هاوبەشە.ئەوەش بەو مانایە نیە کە میللەتانی تر لە گەڵ نەورۆز میژوویان نیە ! بەڵی نەورۆز زیاتر لە جوار هه زار ساڵە بە دنیادا بڵاو بووە تەوەو لە گەڵ هە روڵات و میللەتیک میژووێکی بۆ خی پەیداکردووە ولەم ڕووە وە ئەم میللەتانە مافی خۆیانە خۆیان بە خاوەن ئەم میژووە بزان و ساڵانە نەورۆز وەک جەژنی خۆیان پیرۆزی بکەن ، بەڵام ؛ئەوە ئەوە ناگە ێنێ کە نەورۆز تەمەنی سێ هه زارساڵەو ڕێشە کەی ئیرانیە و هه روڵات و میللەتێکی نەورۆز پیرۆز دەکات بڵێ من خاوەنی مێژوویی نەورۆزم!!

چۆن جەژنی نەورۆزبۆ خاوەنی خۆی بگەڕێنینەوە ؟

هه رچەندە کۆمەڵەی گشتی نەتەوە ی□ککگرتووەکان لە ساڵی ٢٠١٠دا نەورۆزی وەک جەژنێکی ڕیشە ئیرانی بە فەرمانێکی ئاشکرا کرد بە جەژنێکی جیهانی ، بەڵام ؛ ئەم بڕیارە دەکری چاوی پیدا بخشێندرێتەوە و ڕاست بکرێتەوە ، چونکە نەتەو ی□ککگرتووەکان پیشینەی بڕیار گۆڕینی هه یە وئە گە ربب□ فەرمی و بە بەڵگە وڵاتیکی خاوەن سیادەی تەواو داوابکات ، ئەوە ش ئەمرۆ هه رێمی کوردستان و لە ڕێگای ئیراقەوە ئەگەربە دوانە داوا لە نەتەوە ی□ککگرتووەکان بکەن دەکرێ فەرمانە کە ڕاستبکرێتەوە و بۆ ئەم کارەش پێویستیمان بە دوو لیژنەی فەرمی هه یە .
یەکەم – لیژنەیەکی سیاسی و دبلۆماسی ویاسایی شارە زا لە یاساکانی نێو دەوڵەتی ویاساکانی کارکردنی نەتەوە ی□ککگرتووەکان ، کە دەکرێ ئەم لیژنە یە لەکەسانی پسپۆری کوردو ئیراقیەکان پیک بیت .

دووەم – لێژنەیەکی پسپۆر لە مێژووی کۆنی ئیراق و سۆمەر و جەژنی نەورۆز ، کە ئە مە ش دەکرێ ئەندامەکانی کوردو ئیراقی و جیهانیش بن .
ئەم دوو لیژنە یە ئەگەر دەوڵەتی ئیراق و هه رێمی کوردستان پشتگیریان بکە ن بێ دوو دڵی سەر دەکەون و نەورۆز دەکەنەوە بە

جەژنێکی سۆمەری و کوردستانی و ئیراقی . من هیوادارم ئەم جەژنە مێژوویی و کلتورییە تێکەڵ بە سیاسەتی ڕەواکوژو یاساشکین نەکرێت و وەک کلتورێکی کۆنی مر□قایەتی و مافێکی رەوای خەڵکی ئیراق وکوردستان تەمە شابکرێ پشت بە ڕیشە مێژووییە زیاتر لە دوازدە هه زار ساڵیەکە بڕێاری لە سەر بدرێ .

تێبینی : نەورۆزو ئەفسانەی کاوە و زوحاک

لە گەڵ ئەم هه موو مێژووە دوورو درێژەی کە نە ورۆز هه یەتی و پڕە ل□ □وداوی گەورەو کۆن و گرنگ ، کەچێ ئەفسانەی – کاوەو زوحاک – لە هه مووان زیاتر بڵاوە و بووە بە مێژووی ڕاستە قینەی نەورۆز لە ڕۆشنبیریی گشتیدا . ئەمەش بەڕای ئێمە بە هۆی – شاهنامەی فیردەوسی – یە .کە ئەو کتێبە ڕەهه ندێکی ڕۆژهه ڵاتی و جیهانی وەرگرتوەو لە ئەفسانەوە بووە بە میژوو. بەڵام ، هێندەی ئێمە لێکۆڵینەوەمان کردبێ ئەم ئەفسانەیەی کاوەو زوحاک دوو خوێندنەوەی بۆ دەکرێ .

یەکەمیان – خوێندنەوەیەکی فارسیانەیە وەک زانراوە – ئەستیاگ – دوا پاشا ی ماد ، کە لە سەر قسەی (هیرۆدۆتس) پاشایەکی باش بووە و خەڵکەکەی زۆریان خۆش ویستووە ، کەچی فارسەکان وێنەیەکی زاڵمانەیان بۆ دروستکردووەولە – ئەستیاگ – ەوە کردوویانە بە – زوحاک –ی دوو مار لە سەر شان و بەو هه نجەتەوە ش – کوورش- ی کچە زای زوحاک خۆیان ؟ کردووە بە – کاوەی پاڵەوان – و بەم شێوەیە لە ساڵی ٥٥٠ پێش زایین کۆتایان بە دەسەڵاتی مادەکان هێناوە ! کە ئەم داستانە زۆرتر لەگەڵ کۆتایی هاتنی ئیمپراتۆریەتی ماد دەگونجێ . لە گەڵ ئەوەی کە ئەفسانەیەکی هه ڵبەستراوە و ڕاستیەکە ی کۆتایی هاتنی ماد ڕاستە بە دستی کۆروش بووە ، بەڵام کۆتایی ههاتنەکەی دەوڵەتی ماد بە شێوە یەکی ترە .

دووەمیان – خوێندنەوەیەکی کوردانەیە ، ئەویش کاوە – کەیخوسرەوپاشای ماد – ە کە ئەو پاشایە توانی دەسەڵاتی لە میژینەو زاڵمانەی ئاشووریەکان لە ناو ببات بە یارمەتی بابلییەکان لە ساڵی ٦١٢ پیش زایین ، ئاشووریەکان لە زاڵمی و دڵڕەقیدا نموونەیان زۆر کەمە لە کوشتنی خەڵک و وێرانکردن و سوتاندنی شارو ئاوە دانیەکان ، ئێستاش وێنەی ئەو کوشتارە پڕ لە دڵرەقیەیان ماوە کە لە سەر شاخ و لە تابلۆ بەردینیەکان کێشاویانەو لە بەڵگە نووسراوەکان دا نووسیویانە، ..سەربڕین و چاو دەرهێنان و دار تێبڕین و کەورکردن و سوتاندن و لە خاچ دان و زۆر شێوەی تر لە ئازاردانی دیل و دوژمنەکانیان هه تا بە ز□یان بە منداڵ و ژن و پیرو نەخۆش و

بریندارە کانییش نەدەها تەوە و بەلکە شانازیشیان پێوە دەکرد.
بەڕاستی زوڵمە زۆرو کەم وێنەکانی ئاشووریەکان بەو حوکمە دوورو
درێژەی کە دەسەڵاتیان هه بووە ..زۆر لە زوحاک زوحاکترو
زالمانەتربوونە . هه ربۆ یە کورد لە ئەفسانە کە دا کەیخوسرەو بە
کاوە ی پاڵەوان دەزانی و ئاشووریەکان و پاشای ئاشووریەکانیش بە
زوحاک .هه ربەم هۆیەوە ئەفسانەی کاوەو زوحاک بۆ کورد بەم
شیکردنەوەیە زیاتر لە گەڵ حە قیقەتی مێژووییە کە دێتەوە .

هه رچەندە ئەفسانەی کاوەو زوحاک ئەفسانەیەکە لە سەر گۆڕینی
ڕاستیە مێژووییەکە دامەزراوە و تێکەڵ خەیاڵ و با□ت□
ئەفسانەییەکان کراوە ، بەڵام ؛ بووە بە هێمای خەبات و ڕاپەڕێنی
خەڵکی چەوساوە دژی پاشاو دەسەڵاتی ناڕەواو زاڵمانە وتاموبۆیەکی
هیوا بەخشانەی وەرگرتووەو خەیاڵی ڕۆژهه ڵاتیەکانی پڕکردووە ،
تازە بە هیچ شێوەیەک و هێزێک ڕەشنابیتەوە ! ئەمەش ئەگەر جێگای
مێژووە ڕاستی□قینەکە نەگرێتەوە و وەک دەقێکی ئەدەبی ئەفسانەیی
سەیربکرێت ،هیچ زیانێکی نیەودەچێتە نێو دەقە جوانە ئەفسانە
ئەدەبیە جیهانیەکانی ڕۆژهه ڵات وهه مووجیهان .